

Ομιλία για μικρασιατική καταστροφή

Καλησπέρα σας,

Με πολλή χαρά να σας καλωσορίσω κι εγώ με τη σειρά μου στην σημερινή εκδήλωση με αφορμή τα 30 χρόνια λειτουργίας του Σταθμού μας. Νιώθω μεγάλη ευγνωμοσύνη να είμαι μέλος αυτής της οικογένειας που περιλαμβάνει τόσο αξιόλογους ανθρώπους και ηγείται ο εξαιρετικός μας διευθυντής, κ. Ευστράτιος Χατζηδάκης που επιθυμώ να ευχαριστήσω δημόσια για την εμπιστοσύνη του. Φυσικά αισθάνομαι εξίσου μεγάλη τιμή που βρίσκομαι εδώ, ώστε να εκφωνήσω δυο λόγια στα πλαίσια αυτής της επετείου. 100 χρόνια από εκείνο το μαύρο καλοκαίρι του 1922 που σημαδεύτηκε από πολλές και πάσης φύσεως καταστροφές μα και κραυγές αγωνίας. Δεν είμαι ιστορικός, ωστόσο ως Ελληνίδα, ως Χριστιανή Ορθόδοξη, ως παιδαγωγός και κυρίως ως άνθρωπος, κατανοώντας το βάρος και την ευθύνη που μου αναλογεί, θα τολμήσω μια μικρή αναφορά στα γεγονότα.

Μετά την λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι νικήτριες συμμαχικές δυνάμεις κι η ηττημένη οθωμανική αυτοκρατορία συναντήθηκαν στην Γαλλία για να συνάψουν ειρήνη. Στην συνθήκη των Σεβρών λοιπόν, το 1920, η Ανατολική Θράκη, η Ίμβρος, η Τένεδος, η Χίος, η Σάμος, Μυτιλήνη κι η Σμύρνη παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα. Ο

πρωθυπουργός Βενιζέλος υπέγραψε την Συνθήκη από ελληνικής πλευράς, ανακουφισμένος ότι ο δρόμος για την Μεγάλη Ιδέα - που θα έδινε στο ελληνικό κράτος τη δύναμη να προοδεύσει - θα ήταν πλέον ανοιχτός. Όμως, η συνθήκη αυτή δεν επικυρώθηκε ποτέ από κανένα Κοινοβούλιο, το κόμμα των Φιλελευθέρων έχασε τις εκλογές κι ο Μουσταφά Κεμάλ κέρδιζε ακάθεκτος εδάφη. Ουσιαστικά αυτά συνηγόρησαν ώστε να ξεκινήσει η αντίστροφη μέτρηση με αποκορύφωμα την μικρασιατική καταστροφή, που χρονικά ξεκινά στις 13 Αυγούστου με την επίθεση εναντίον των ελληνικών δυνάμεων στο μέτωπο του Αφιόν Καραχισαρ. Σταδιακά, ολόκληρο το ελληνικό μέτωπο κατέρρευσε κι ο ελληνικός στρατός υποχώρησε, ενώ ταυτόχρονα έφυγε από την Τουρκία η ελληνική διοίκηση που είχε εγκατασταθεί στα δυτικά μικρασιατικά παράλια, στη Σμύρνη αμέσως μετά τη συνθήκη των Σεβρών.

Η σύρραξη δεν άργησε να μεταφερθεί και στην Σμύρνη. Η φωτιά που οδήγησε στην καταστροφή της ξεκινά έναν μήνα αργότερα στις 13 Σεπτεμβρίου και κρατά για τέσσερις ολόκληρες μέρες. Αυτό το διαμάντι της Ανατολής, όπως το γνωρίζαμε, έγινε πλέον παρελθόν. Η Σμύρνη υπήρξε μια από τις αρχαιότερες πόλεις και λιμένες της Μεσογείου με πλούσια για την εποχή εμπορική και πολιτιστική δράση. Με ένα ακμάζοντα -κατά κύριο λόγο ελληνισμό- που χαιρόταν να

περιδιαβαίνει στον Κάτω Μαχαλά με τις περίφημες μουριές των μεταξοσκωλήκων, να συνανθροίζεται για να απολαύσει παραστάσεις στο τριώροφο θέατρο-στολίδι Καμεράνο, να εκκλησιάζεται στους 16 ορθόδοξους ναούς προσευχόμενος σε έναν σπλαχνικό Θεό, να επιμορφώνεται και να θαυμάζει την Ευαγγελική Σχολή με πλούτο 50.000 βιβλίων, σπάνιων χειρογράφων και πολύτιμων αντικειμένων. Από όλα τούτα, πολύ λίγα διασώθηκαν...

Ο τραγικότερος απολογισμός ωστόσο δεν ήταν στην ύλη. Ο αριθμός της ανθρώπινης απώλειας συγκλονίζει. Ας λάβουμε υπόψη αρχικά ότι τότε συνεχίζεται η γενικευμένη πλέον εκδίωξη του ελληνικού πληθυσμού από ολόκληρη την Μικρά Ασία που είχε αρχίσει πολύ νωρίτερα κι είχε διακοπεί για λίγο με την << ανακωχή του Μούδρου >>. Ας μην αναφερθούμε δε στα <<τάγματα εργασίας>> ή καλύτερα <<ταγματα θανάτου>> ως μια εφιαλτική μέθοδος εθνοκάθαρσης, που έδωσαν σημαντικό παρόν την περίοδο του ελληνοτουρκικού πολέμου 1919 – 1922.

Η Σμύρνη πριν την καταστροφή αριθμούσε περί τους 300.000 κατοίκους με πάνω από τους μισούς να είναι Έλληνες. Όταν ξέσπασε η πύρινη λαίλαπα έπεφταν στη θάλασσα ή στα χέρια των Τούρκων όπου πέθαιναν μαρτυρικά. Όταν μάλιστα μπήκαν στην πόλη οι Τσέτες (οι άτακτοι μαχητές του κεμαλικού στρατού) δεν έδειξαν ούτε ιερό, ούτε

όσιο. Προέβησαν σε φρικτά εγκλήματα εναντίον ακόμη και βρεφών. Εν ψυχρώ εκτελέσεις, βασανισμοί, βιασμοί, πλιάτσικο. Γκρέμισμα σπιτιών, σχολείων, ναών, ευαγών ιδρυμάτων και βιοτεχνικών επιχειρήσεων. Τίποτα δεν έμεινε όρθιο να θυμίζει την παλιά αίγλη. Η Γκιοκούρ Ιζμίρ, η «άπιστη» Σμύρνη, όπως την αποκαλούσαν οι Τούρκοι, χάθηκε στις φλόγες μαζί με την ανθρωπιά των διωκτών της.

Πολλές μαρτυρίες έχουν καταγραφεί για όλα αυτά (π.χ. ο Ηλίας Βενέζης στο έργο του << Το Νούμερο 31328 >> είναι αποκαλυπτικός) και πολλά άλλα βιβλία έχουν εκδοθεί για όλες τις ηλικίες ιδίως τα τελευταία χρόνια, όπου μπορούμε να ανατρέξουμε για να ενημερωθούμε και να προβληματιστούμε. Πρόσφατα μάλιστα στα πλαίσια μιας εκπομπής για την μικρασιατική καταστροφή ομολογώ πως εντυπωσιάστηκα με τον αριθμό και την ποιότητα των βιβλίων που ανακάλυψα κατά την έρευνα μου και φυσικά είναι στη διάθεση όποιου επιθυμεί να τα διαβάσει.

Στα θύματα των Χριστιανών από τους Τούρκους συγκαταλέγεται και ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος Σμύρνης, που αρνούμενος να εγκαταλείψει το ποίμνιο του -παρά την προσφορά ασφαλούς διαφυγής-, πέθανε με ιδιαίτερα βασανιστικό θάνατο από τον τουρκικό όχλο, αφού πρώτα τον τύφλωσαν και τον διαμέλισαν. Αντίστοιχη μοίρα περίμενε και

πολλούς άλλους Επισκόπους και Ιερείς (342 μόνο στην Μητρόπολη Σμύρνης).

Τέλος για να αντιληφθούμε το μέγεθος της θηριωδίας απέναντι σε Έλληνες και Αρμένιους από τους Τούρκους θα παραθέσω τα λόγια του Αμερικανού Προξένου στην Σμύρνη Τζωρτζ Χόρτον : «Ένα από τα δυνατότερα συναισθήματα που πήρα μαζί μου απ' τη Σμύρνη ήταν το συναίσθημα της ντροπής, διότι άνηκα στο ανθρώπινο γένος».

Συνολικά στην μικρασιατική εκστρατεία καταγράφηκαν πάνω από 625.000 νεκρούς και 1.500.000 πρόσφυγες που μένοντας ανέστιοι αναζήτησαν νέες κατοικίες, σε συνθήκες εξαθλίωσης, ένδειας και πείνας. Οι αριθμοί αν και εύγλωπτοι, δε μπορούμε ακόμα να γνωρίζουμε εάν είναι απόλυτα ακριβείς.

Η Συνθήκη της Λωζάνης που ακολούθησε, συν τοις άλλοις, οδήγησε στην υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών η οποία βασίστηκε στην θρησκευτική ταυτότητα και περιελάμβανε τους Ελληνορθόδοξους Χριστιανούς της Τουρκίας και τους μουσουλμάνους πολίτες της Ελλάδας, οδήγησε στην εξαφάνιση του ελληνισμού της Ανατολής ύστερα από δύο χιλιάδες χρόνια.

Βάσει όλων των παραπάνω θα συμφωνήσουμε όλοι πως αναμφίβολα η Μικρασιατική Καταστροφή συγκαταλέγεται στις μεγαλύτερες συμφορές του ελληνισμού διαχρονικά και δικαίως σύμφωνα με τον σχετικό Νόμο καθιερώθηκε η 14η Σεπτεμβρίου ως ημέρα τιμής και μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το τουρκικό κράτος.

Και πολλοί θα αναρωτηθούν ίσως γιατί να αναμοχλεύουμε το παρελθόν, γιατί να ξύνουμε πληγές; Πάει, πέρασαν αυτά. Τέλος καλό, όλα καλά. Οι πρόσφυγες που έφτασαν στον ελλαδικό χώρο κατάφεραν με δυσκολίες εν τέλει να ενσωματωθούν και να μας χαρίσουν μια ανάσα ανανέωσης - παρά τα μαυρισμένα πρόσωπα από τους καπνούς της φωτιάς και τα ανεπανόρθωτα εγκαύματα που έφεραν στην ψυχή τους. Ναι, αυτοί οι άνθρωποι που ήρθαν χωρίς τίποτα, έφεραν πολλά - πολιτισμικά στοιχεία που ήρθαν για να μείνουν: τα μουσικά τους ακούσματα κι όργανα, την κουζίνα τους, τα λογοτεχνικά τους ρεύματα κι άλλα. Ας μην ξεχνάμε ότι ήταν Έλληνες Ορθόδοξοι που μιλούσαν ελληνικά. Κι αν αυτό σας ανακουφίζει για τη γρήγορη κι εύκολη αποδοχή τους από τους κατοίκους στον ελληνικό χώρο, θα σας διαψεύσω. Το μαρτύριο τους δεν τελείωσε με την άφιξη στον ελλαδικό χώρο. Νέες περιπέτειες να αποδείξουν την ελληνικότητα και την ορθόδοξη πίστη τους υψώθηκαν μπροστά τους, που χρειάστηκε χρόνο

πολύ, επιμονή κι υπομονή, σκληρή δουλειά και βαθιά θρησκευτικότητα για να ξεπεράσουν.

Αλλά όχι, δεν αρκεί αυτό για να ξεχάσουμε. Γιατί ένας λαός που δεν θυμάται το παρελθόν του είναι καταδικασμένος να το ξαναζήσει. Οφείλουμε να θυμόμαστε και πρέπει να είμαστε σίγουροι πως κι οι νεότεροι θα μάθουν, ώστε να διδάξουν κάθε επόμενη γενιά. Να διδάξουμε όχι το μίσος, όχι την εκδίκηση, την προδοσία, αλλά την ουσιαστική κι ανιδιοτελή αγάπη για την πατρίδα, την γλώσσα, τη θρησκεία που μας ένωσε μπροστά στους χαλασμούς που ήταν κι είναι της μοίρας μας να δούμε.

100 χρόνια έχουν περάσει από εκείνο το ζοφερό καλοκαίρι και μόλις 83 από τον Β΄Π.Π. κι ενώ θα έπρεπε τέτοιες ανίερές πράξεις να κλειστούν στο χρονοντούλαπο της ιστορίας, παρακολουθούμε έντρομοι τις εξελίξεις του πόλεμου στην Ουκρανία που φέρει τις ίδιες τραγικές συνέπειες. Έχουμε έτσι περισσότερο από ποτέ ίσως, την ευθύνη να μιλάμε για όσα επιφέρουν οι βάρβαροι πόλεμοι και οι ξεριζωμοί. Μα κυρίως έχουμε ευθύνη να μιλάμε για τα αγαθά της ειρήνης για την επικράτηση της οποίας χρειάζεται να αγωνιζόμαστε. Ο καθένας από τη δική του πλευρά για ένα μέλλον αισιόδοξο, ελπιδοφόρο που με τη βοήθεια του Θεού και τη πίστη στον Άνθρωπο δεν συνιστά ουτοπία, αλλά

εφικτή πραγματικότητα κι αναγκαιότητα σε έναν κόσμο που βράζει.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή και την υπομονή σας.

Επιμέλεια κειμένου
Μαλτέζου Έφη